

VLASTENECTVO A EMPIRICKÁ ANALÝZA ZÁUJMU MLÁDEŽE O VSTUP DO OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY

PATRIOTISM AND EMPIRICAL ANALYSIS OF YOUTH'S INTEREST IN JOINING THE ARMED FORCES OF THE SLOVAK REPUBLIC

Mária MARTINSKÁ, Soňa ŠROBÁROVÁ, Marek GREJTÁK

ABSTRACT

The article is devoted to the theoretical definition of the methodological starting points of society and the army with an emphasis on the current specifics of the concept of youth, the structure of youth and especially military youth. The future of the armed forces, the success of recruitment into the professional army depends significantly on whether the youth will be interested in serving in the army, what is their attitude towards the defense of the homeland. The research presented in the article focuses on a closer empirical knowledge of the relationship between youth and the army and, as a priority, on the question of youth interest in joining the army.

Key words: youth, recruitment, Armed Forces of Slovak republic, empirical research

ÚVOD

V súčasnosti je Slovenská republika právoplatným členom Európskej únie a NATO a ako poznamenal minister zahraničných vecí Ivan Korčok (2022), že vstup Slovenska do NATO bolo naše vlastné, suverénne a slobodné rozhodnutie, ktorým sme jasne vyjadrili našu príslušnosť k Západu a k hodnotám demokracie, slobody a právneho štátu, a ktorým sme získali najvyššie možné bezpečnostné záruky“. V tomto prostredí sa odvíjajú aktivity Slovenskej republiky nielen navonok, voči zahraničiu, ale aj dovnútra spoločnosti. „*Vlast' tu predstavujú: materinský jazyk, zvyky, kultúra. V podstate definuje vlastenectvo ako racionálny, citový a konatívny vzťah, postoj k vlasti*“ (Vopravil 1994, str. 46).

Pri zrode česko-slovenského štátu boli vlastenectvo a spolupráca. Vlastenectvo je prejavom zodpovednosti za svoj štát a potrebujeme ho. Nesmie ho nahradiť nacionalizmus a extrémizmus, ktorý je hrozbou pre demokraciu (Macko, 2019). Proces vlasteneckej výchovy v spoločnosti ako aj v našich ozbrojených silách musí byť nastavený procesuálne a akceptovať najnovšie spoločenské a politické zmeny pretože ako napríklad Mikuš konkrétne ďalej uvádza, že. vlastenectvo je zviazané s prežitou a v našom prípade i s pretrpenou minulosťou, so stáročnými zápasmi o právo byť sami sebou, so zápasmi rozhodovať o vlastnom osude, o určovaní smeru udalostí, ktorými sa chceme uberať. Vlast' je vždy iba jedna. Má byť preto našou povinnosťou formovať vedomie príslušnosti k vlasti všade tam, kde je to možné. Plodom vlastenectva by mala byť starostlivosť o historické osudy vlasti na jej dejinných križovatkách, hrdosť na významné osobnosti, úcta k historickej minulosti a zdedeným tradíciám, úsilie zveľaďovať miesto, obec, či región, v ktorom žijeme.

Výmena kultúrnych hodnôt nie je možná bez zachovania a rešpektovania jedinečnosti národov. Hrozba unifikácie masmediálnou svetovou produkciou je v súčasnosti akútna. Práve preto bez historicky, hospodársky a kultúrne vytvorenej národnej identity nemožno vytvárať európsku identitu a harmonické spolužitie európskych národov.

Zároveň, na úrovni mezo a mikrosociálnej pokladáme za závažne zisťovať, aké je vnímanie a akceptácia samotného vlastenectva verejnosťou - teda spoločnosťou ako takou, alebo jej jednotlivými parciálnymi skupinami - od spoločenských organizácií až po jednotlivcov. Pre podmienky Ozbrojených síl SR to platí o to viac, že ako tvrdí Hulan (2007, str. 16): „...vojenský odborníci pochopili, že preferovanie vojensko - odbornej stránky tohto špecifického povolania jednoducho nestačí. Že sa jedná o povolanie viacdimeználne, ktoré okrem ďalších stránok zahŕňa čoraz silnejšie aj všeludskú a etickú rovinu“. V rámci spracovania príspevku sme vychádzali z teoretickej analýzy prác viacerých autorov (Kolejka, Cibulka, Jandourek, Walterová, Petranová, Plichta, Mikuš, Matúš, Čambal, Prúcha, Petrussek a ďalší ...), ktorí svoje práce uverejnili v zborníku z konferencie Vlastenectvo ako pozitívna hodnota 21. storočia z 11. apríla 2013, vydanom v Trnave. Teoretická analýza bola súčasťou projektu Vlastenectvo, realizovanom na Katedre bezpečnosti a obrany AOS a Katedry spoločenských vied a jazykov Akadémie ozbrojených síl SR v roku 2021-2023. Praktickú časť príspevku tvoria výsledky prieskumu sekcie SELUZ z Ministerstva obrany a Katedry spoločenských vied a jazykov Akadémie ozbrojených síl SR.

1 TEORETICKÁ ANALÝZA ZÁKLADNÝCH TERMÍNOV A POJMOV SÚVISIACICH S POJMOM VLASTENECTVO

Problematika vlastenectva v kontexte mládeže, konkrétne vojensko - odbornej prípravy kadetov je pomerne komplikovaná, preto pokladáme za potrebné zdôrazniť významné súvislosti a vymedziť aj niekoľko úzko súvisiacich pojmov - je to najmä národ, národná identita, patriotizmus.

Definíciu pojmu **národ** a jeho rôzne formy a podoby boli významne ovplyvňované predovšetkým geopolitickými podmienkami, ako aj globálnym bezpečnostným prostredím. Podľa Kolejka (1967) pojem národ v období stredoveku predstavoval všetkých príslušníkov kmeňa, obyvateľov územných politických zoskupení, ako aj príslušnosť k miestu narodenia. Cibulka (1936) medzi tieto faktory zaradil aj územie, rasu, jazyk, kultúru, spoločné dejiny, štát a v niektorých prípadoch aj náboženstvo. Generál Milan Rastislav Štefánik za národ považoval združenie založené na štyroch základných pilieroch, ktorými sú: idea, program, strany a zákony (Tazzer 2018). S pojmom národ sa následne spája aj pojem **identita**. Bačová (2003) prostredníctvom identity vyjadruje vybrané charakteristiky jednotlivcov alebo spoločenstiev. Medzi tieto charakteristiky je možné zaradiť napríklad autenticitu, integritu, kontinuitu, uvedomenie si odlišností, prípadne afiliáciu s ľudskými spoločenstvami. Špecifickou formou identity je identita národného charakteru.

Jandourek (2001) **národnú identitu** popisuje ako hlboký pocit vlastnej totožnosti založený na vlastnej komunite. Carey (2002) národnú identitu chápe ako kolektívnu sociálnu identitu, v ktorej sa prejavuje pozitívny vzťah jedinca k vlastnému národu, pocitu príslušnosti k danému národu, vrátane vymedzenia sa voči národom a kultúram vnímaným ako potenciálne ohrozujúce vlastnú kultúru. Podľa Walterovej (2005) je pre národnú identitu významná duchovná kultúra, hodnotová orientácia, ako aj viera v spoločnú budúcnosť a národnú perspektívu. Ak teda budeme vychádzať z myšlienok Petranovej (2013, str.81) vymedzené základné ukazovatele európskej kultúrnej politiky, ktorá sa zameriava na: „*pestovanie kultúrnej identity jednotlivých národov, národností a etník bez arogancie, vyvyšovania, komplexov, prezentovanie a podporovanie plurality a vzájomnej solidarity medzi národmi, národnosťami a etnikami a podporu kultúrnych projektov, umožňujúcich vzájomné, hlbšie poznávanie a tým aj rešpektovanie jednotlivých národov, národností a etník - ich histórie, tradície, hodnôt a vzorov, dostaneme súčasný model hodnôt multietnickej, multikultúrnej ale tiež vlasteneckej Európy*“.

Ďalší pojem úzko súvisiaci a predmetnou problematikou patrí **patriotizmus**. Blackwell (1995) popisuje patriotizmus ako lásku k vlasti, ktorá obsahuje aj pripravenosť postaviť sa na jej obranu. Na rozdiel od nacionalizmu ide skôr o cit ako politickú ideu. Podľa Petruska (1996) je patriotizmus výrazom pre osvietenskú verejnú mienku so záujmom o verejné blaho a humánne zákony. Napríklad Plichta (2013) však patriotizmus neviaže výlučne len na miesto pobytu osôb, ale skôr prináležitosť k svojmu vlastnému národu.

Pomerne silným a živým pojmom nadväzujúcim na problematiku vlastenectva je **nacionalizmus**. Breuilly (1994) rozdeľuje nacionalizmus na tri základné oblasti, a to: nacionalizmus ako doktrínu, nacionalizmus ako citové postoje a nacionalizmus ako politiku. Vznik nacionalizmu je spájaný s transformáciou vedomia a postupným osvojovaním nacionalistických ideí v istých segmentoch spoločnosti. Podľa Kedoria (2003) tvorí nacionalizmus prevratnú politickú predstavu modernej spoločnosti, ktorá bola vymyslená na začiatku 19. storočia a ako politická ideológia sa rozšírila zo západnej Európy do celého sveta. Jandourek (2001) chápe nacionalizmus ako ideológiu prehnaného národného vedomia, ktorá znižuje hodnotu ostatných národov. Nacionalizmus býva častokrát spájaný aj s požiadavkou vytvorenia vlastného suverénneho štátu.

Podstatnou charakteristikou mravnosti jedinca je pojem **vlastenectvo** Prúcha (2003). Na rozdiel od nacionalizmu sa neviaže na národ, ale na územie (krajinu), resp. politický národ (obyvateľov danej krajiny). Podľa Nathansona (1993) je vlastenectvo postavené na štyroch základných pilieroch: zvláštna náklonnosť k vlastnej krajine, pocit osobnej identifikácie s krajinou, osobitný záujem o blaho krajiny, ochota obetovať sa za podporu dobra krajiny. Ako ďalej uvádza Petrusek (1996) vlastenectvo vyjadruje mieru oddanosti k pospolitosti, ku ktorej jedinec prináleží. Bodolló (2018) pod pojmom vlastenectvo označuje cnosť, lásku a oddanosť k vlasti hrdosť na jej minulosť a prítomnosť, úsilie chrániť záujmy vlasti. Vlastenec je človek, ktorý sústavne pracuje na svojej osobnosti i odbornosti pretože vie, že keď bude najlepší, na medzinárodnej úrovni sa v rámci konkurencie stretne s najlepšími. A on chce predsa pre seba i svoju vlasť úspech v prvej lige.

Ako ukazuje história skutočné vlastenectvo nemá a nesmie smerovať k potlačeniu slobody a práv ako vlastných občanov, tak ani cudzích. Rešpekt k ľudským a občianskym právam je jeho predpokladom (Hrnko, 2013). Často sa pri používaní pojmu vlastenectvo či jeho (možných) synonym, dostávame na hranicu so šovinizmom a xenofóbiou, alebo oblasti v súčasnosti nazývanej „*politickou nekorektnosťou*“. Môžeme konštatovať nejednoznačnosť pojmového aparátu pri používaní pojmov ako sú vlastenectvo, patriotizmus, národovectvo, nacionalizmus. Spomenutý výraz „*politická nekorektnosť*“ vyplýva zo zvláštneho vnímania uvedených pojmov. Jeden z najznámejších britských spisovateľov George Orwell (1968) postavil *nacionalizmus a vlastenectvo* do protikladu z hľadiska agresívnych a zároveň defenzívnych postojov.

Nacionalizmus je o moci, resp. jeho prívrženec chce pre svoj národ získať čo najväčšiu moc a prestíž. Zatiaľ čo nacionalizmus je zodpovedajúcim spôsobom agresívny, vlastenectvo je obranné. Je to oddanosť určitému miestu a spôsobu života, ktorý človek považuje za najlepší, ale nechce ho vnucovať iným. Do spomenutej množiny termínov ako sú vlastenectvo, nacionalizmus atď. je nevyhnutné zaradiť aj termín **šovinizmus** o ktorom Guťan (2013) tvrdí, že opakom vlastenectva nie je nezdravý nacionalizmus, ako sa často tvrdí, ale šovinizmus, negatívny, až nenávisťný postoj voči vlastiam druhých.

Mikuš (2013) uvádza, že vlastenectvo je slovo, ktorému sa ľudia dnes radšej vyhýbajú - bezdôvodne. Vytvorili sme si sami k sebe akýsi zvláštny vzťah izolácie. Hanbíme sa to slovko vyriešiť, nie ešte niečo urobiť pre jeho pozdvihnutie. Zvykli sme si ako v postsocialistickej

krajine žiť vo vlastnej aure, aby sme nebodaj nedali svojimi hlasnými myšlienkami a činmi najavo svoje postoje k vlasti, k národu – z obavy, aby nás neoznačili za nacionalistov.

Ani si neuvedomujeme, že strácame sebaúctu, úctu k tradične uznávaným a vytvoreným hodnotám našich predkov. Úcta k tradíciám znamená zodpovednosť za budúcnosť. O tomto svedčí vyjadrenie, že nie nacionalizmus, ale vlastenectvo je v celom civilizovanom svete uznávaným prejavom skutočného občianstva. Je spojivom, zväzujúcim tie najušľachtilejšie túžby a ciele celku so záujmom jednotlivcov žijúcich v konkrétnom čase a priestore. Z toho ušľachtilého zámeru vzišla aj naša štátnosť. Novodobá existencia nášho štátu sa nerodila bezbolestne ani ľahko. Ak sa vôľa národa napokon realizovala vďaka konkrétnym politickým rozhodnutiam a osobnostným postojom, mali by sme s ňou zaobchádzať obozretne a usilovať sa ju zveľaďovať. Fenomén vyrovnania sa s minulosťou iste nie je jednorozmerný či jednosmerný. Má nepochybne viacej dimenzií, o ktorých my na Slovensku uvažujeme zatiaľ pomerne málo (Mikuš 2013).

V súčasnej dobe s vlastenectvom významným (pozitívnym aj negatívnym) spôsobom súvisí proces globalizácie a multikulturalizmu. Matúš (2013) poukazuje na problém, keď je vlastenectvo stavané takmer do opozície voči globalizácii, keď vo svojich úvahách poukazuje na jednej strane na pozitívne prvky globalizácie, ktorými sú rast vzdelanosti, šírenie vedy a slobodný obchod. Na druhej strane poukazuje na negatíva ako sú konzumný vzorec správania, devastácia prírody, kultúrna a národná unifikácia. Čambal (2013, str. 35) tiež zdôrazňuje, „*že v súčasnosti je doba otvorená multikulturalizácii, sprevádzanej prienikom jednotlivých, najmä západných kultúr, kladie dôraz na prezentovanie jedinca nie ako príslušníka toho-ktorého národa, ale pristupuje ku globalizácii – sme predsa Európania a vydávať sa v prvom rade za Slováka, Čecha, Srba či Poliaka je nemysliteľné! Z tohto hľadiska je priam povinnosťou (hoc zvrátenou) ľudí s národným cítením odsudzovať, pohrdáť nimi a za svoju príslušnosť k vlastnému národu sa hanbiť a zapierať ju*“ .

Na podobný charakter problémov upozorňuje Gbúrová (2013, str. 56) „*Európa má vo svojom politickom vedomí silno zakorenené vedomie národno-štátnej entity a demokratických inštitúcií v rámci hraníc národných štátov. Súčasne sa konfrontuje s viacsmerovou víziou spoločných európskych hodnôt, s globálnou ekonomikou, multikulturalizmom, ideou kozmopolitného štátu a s rozličnými modelmi vzťahu národa a štátu. Na základe skúseností niektorých postsocialistických štátov, ktoré realizovali federálny model štátnopolitického usporiadania sa ukazuje, že tento model je potenciálnym rizikovým faktorom európskej integrácie. Tieto štáty, vrátane Slovenskej republiky, prešli obdobím etnicko-teritoriálnej socialistickej federácie, kde sa rozvíjala dvojitá politicko-kultúrna identita – k federálnemu štátu a k národu, ktorý bol jeho súčasťou. Štátna identita bola zabezpečovaná politicko-ideologickými, propagandistickými a mocenskými nástrojmi a národná identita zasa etnicko-kultúrnymi nástrojmi.*“

V rámci globalizačných a predovšetkým interkultúrnych a multikultúrnych trendov je dôležité si uvedomiť aj skutočnosť, že s nimi má aj slovenská verejnosť svoje historické skúsenosti. Všima si ich Petranová (2013, str. 39), ktorá uvádza: „*Otázka kultúrnej diverzity v súčasnej vedeckej reflexii je o to naliehavejšia, o čo viac sa dostáva do popredia záujmu európskych politikov – na európskej, národnej a regionálnej i lokálnej úrovni, akútnosť riešenia multikultúrnych vzťahov. Túto skutočnosť potvrdzujú aj úsilia bádateľov mapovať, skúmať a otvárať pálčivé otázky v rámci európskej politickej a kultúrnej praxe. Z tohto aspektu je potrebné podčiarknuť, že pestrofarebnú mozaiku kultúr Európy v minulosti i v súčasnosti tvorili a tvoria rôzne národy a etniká... Typickým príkladom je prostredie strednej Európy, bývalého Rakúsko-Uhorska a Československa, ktoré bolo vždy multietnické a multikultúrne a vykazovalo rôzne špecifiká. V priebehu 90. rokov sa odborná verejnosť sústreďuje najmä na problematiku kultúrnej identity, ako fundamentálnej podmienky existencie jednotlivých kultúr. S kultúrnou*

identitou sa spája určenie jednotlivých integrujúcich prvkov a hľadanie optimálnej komunikačnej stratégie s inými kultúrami (hlavne s dominantnou americkou) tak, aby nebol narušený topos hodnôt, vzorov a noriem jednotlivých európskych kultúr.

Aj to bol jeden z dôvodov, prečo sú v prvom desaťročí nového milénia otvárané otázky multikulturalizmu, transkulturality a interkulturality.“

Ako zároveň uvádza Grejták (2022) prezident Hollande zdôraznil, že Európania musia obraňovať svoj sociálny model, hodnoty a kultúru. Budúce generácie Európanov podľa neho očakávajú, že Európa bude svetom univerzít, výskumu a znalostí. EÚ má podľa neho poslanie celosvetovo ochraňovať pluralizmus a demokraciu na svete. A sama voči sebe musí únia pokračovať v prehľbovaní integračných procesov, aby sa úspešne podarilo zavrieť európsky projekt.

2 EMPIRICKÉ ZISTENIA Z OBLASTI REGRUTÁCIE MLÁDEŽE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE 2007- 2021

Poznanie a rešpektovanie charakteristických črt v procese prípravy a vedenia mladých ľudí v armáde má neobyčajne veľký praktický význam pre veliteľov (nadriadených) všetkých stupňov. Obzvlášť dôležité je využiť ich v čase nástupu na výkon vojenskej služby a následne v celom období ich adaptácie na vojenskú službu, na výkon vojenského povolania. Poznanie problematiky mládeže pre výkon veliteľskej alebo technickej funkcie v armáde je predpokladom pre voľbu správne zameraného výchovného pôsobenia a riadiacej činnosti.

Musíme konštatovať, že na základe kvalitatívneho šetrenia a rozhovorov s kadetmi AOS, kadeti , študenti akadémie ozbrojených síl rozmyšľajú nad vlastenectvom často, chápu ho ako významnú hodnotu vo všeobecnosti aj ako významnú súčasť svojho zamestnania. Ako problémy v tomto kontexte najčastejšie uvádzajú nejednoznačnosť definícií, mnohorakosť a subjektívne konotácie vlastenectva, neboja sa vidieť aj zlé stránky (radikalizmus, nacionalizmus, extrémistické postoje) až ohrozenia. Mladí ľudia predpokladajú a očakávajú vývoj vlasteneckých postojov k modernizácii v zmysle chápania euroobčianstva. Uvedomujú si posilnenie tolerancie a chápania rôznorodosti ako prirodzeného stavu budúcnosti, ktorý bude potrebné chrániť aj za pomoci bezpečnostných zložiek. Za významné pokladajú tiež poznať historické osobnosti a udalosti či tradície, avšak vyžadujú väčší kritický prístup k dejinám a hlavne k histórii Slovenska.

Pre formovanie vlasteneckých postojov je dôležité zadefinovať vlastenectvo ako potrebu a súčasť profesie profesionálneho vojaka a konfrontovať poznatky súvisiace s „novými problémami“ vlastenectva. Pojmy patriotizmus, rasa, národ, nacionalizmus ale aj idoly a vzory majú nové definície a preto je potrebné otvoriť diskusiu o týchto pojmoch na interdisciplinárnej úrovni (etika, história, politológia, sociológia). Taktiež vplyv masmédií prináša nové vzory, individualizmus, ktoré je potrebné komparovať s európskou históriou a tradíciou. Dôležité je najmä poznanie nastupujúcich brancov (budúcich vojenských profesionálov) na výkon profesionálnej služby, monitorovať, aké majú názory, postoje a tiež ich hodnotenie z rodiny, predchádzajúceho pracoviska alebo zo školy. Na základe toho je možné voliť optimálne formy, metódy a prostriedky výchovného vplyvu, posilňovať záujem mladých ľudí o otázky vlastenectva a obrany vlasti.

V čase rokov 2002 až 2006 miera záujmu o službu v armáde medzi mladými ľuďmi bola stabilizovaná a dlhodobo sa nemenila. Tých, ktorí boli ochotní zajať sa o službu v armáde bolo zhruba 25%. Regrutácia v začiatkoch profesionalizácie mohla (a reálne to tak aj bolo) v najširšom svojom zábere počítať s tým, že službu v profesionálnej armáde nevyklučuje zhruba každý piaty až štvrtý mladý človek. Išlo samozrejme len o tých, ktorí nezamietli myšlienku

pracovať v profesionálnej armáde. Miera reálneho záujmu, resp. počet tých, ktorí uviedli, že by mali záujem vstúpiť do ozbrojených síl bola niekoľko krát nižšia, ale bola stále dostatočne vysoká, nato aby pokryla potreby vznikajúcej profesionálnej armády. Súčasná situácia v záujme o službu v ozbrojených silách ukazuje trend rapidného znižovania záujmu.

Výrazne sa znížil rozsah regrutačných zdrojov aj preto, že za desať rokov sa počet mladých ľudí vo veku od 18 do 30 rokov znížil približne o štvrtinu (CZIRÁK, P.- ČUKAN, K. ET al., 2016a). V kalendárnom roku 2015 bol počet profesionálnych vojačiek 1216 z celkového počtu profesionálnych vojakov 12 579. V nasledujúcom roku, 2016, sa znížil celkový počet profesionálnych vojakov v OS SR, zatiaľ čo počet ženských príslušníčok sa mierne zvýšil.

Trend poklesu počtu profesionálnych vojakov pokračoval aj v roku 2017. Z čísla 12 333, ktoré predstavovalo počet vojakov v roku 2016, došlo k poklesu na 12 309. Zaujímavým faktom je, že počet žien sa opäť zvýšil. Oproti 1 249 vojačkám z predchádzajúceho roka, došlo k nárastu na číslo 1331. Zvýšil sa ich podiel v hodnostiach podplukovník, major či poručík. Na Akadémii ozbrojených síl v Liptovskom Mikuláši a Leteckú fakultu Technickej univerzity v Košiciach klesol počet žiadostí na 474. Prijatých bolo 114 kadetov, z čoho 88 bolo chlapcov a 26 dievčat. Počet žiadostí v tomto roku klesol, avšak počet prijatých kadetov mal stúpavú tendenciu.

V roku 2017 bol zároveň vykonaný Ministerstvom Obrany Slovenskej republiky, sekciou SELUZ monotematický výskum medzi mládežou, ktorý mapuje aktuálny záujem mladých ľudí o vykonávanie štátnej služby profesionálneho vojaka. Terénna fáza výskumu sa uskutočnila v termíne od 2.10. 2017 do 16.10. 2017 technikou dotazníka na dvoch reprezentatívnych vzorkách. Vzorku tvorilo 816 respondentov z radov mladých ľudí vo veku od 18 do 28 rokov. Vzorka bola reprezentatívna v znakoch: pohlavie, vek, vzdelanie, kraj a veľkosť sídla bydliska. Témy, výskumu tvorili: záujem mládeže o otázky súvisiace s vojenstvom a armádou, názor mládeže na obranu vlasti, názor mladých na potrebu a existenciu armády, prestíž vojenského povolania, záujem mládeže o službu v profesionálnej armáde, regrutácia do ozbrojených síl, dôvody pre a proti vstupu do armády, názor na členstvo Slovenskej republiky v NATO, mládež a bezpečnostné hrozby, stručný pohľad na hodnotový svet mladých (CZIRÁK, P.- ČUKAN, K. ET al., 2016 a,b).

Výskum ukázal, že potenciálny záujem mladých ľudí o povolanie profesionálneho vojaka nie je príliš vysoký, aktuálne ho prejavilo 3,2 % respondentov. Takých, ktorí uviedli, že je to pre nich prijateľná možnosť vstúpiť do OS SR, je 8,7 %. Z tých, ktorí majú aktuálny záujem o službu v OS SR tvoria necelé dve tretiny muži a viac ako jednu tretinu ženy. Respondenti, ktorí uviedli, že zatiaľ nemajú v tejto otázke celkom jasno, tvorili 8,6 % a ďalších 4,4 % sa vyjadrilo, že sa nemôžu stať profesionálnym vojakom, nakoľko im to znemožňujú zdravotné dôvody. Zatiaľ o takejto možnosti neuvažovala menej ako tretina respondentov (30,4 %) a približne dve pätiny respondentov takúto možnosť zásadne vylučuje (44,4 %).

Respondenti, ktorí vylučujú možnosť stať sa profesionálnym vojakom, resp. nemôžu vykonávať vojenské povolanie zo zdravotných alebo osobných dôvodov, tvorilo vo výskume takmer polovicu opýtaných. Vo výskume bola položená otázka, *pre aké dôvody by sa mladí ľudia rozhodli pre profesionálnu službu v OS SR*. Respondenti najčastejšie uvádzali vo svojich odpovediach dôvody:

- lepšie platové podmienky ako v civile (46,9 %),
- lepšie dôchodkové zabezpečenie ako v civile (45,1 %)
- stabilita zamestnania (38,4 %)
- lepšie sociálne zabezpečenie ako v civile (37,5 %).

Medzi dôvody, ktoré respondenti najčastejšie uviedli, *prečo by sa nechceli stať profesionálnym vojakom*, bolo:

- vysoké riziko ohrozenia života a zdravia (45,6 %) (pribudli od roku 2005),
- prevelenie – povinnosť slúžiť a ísť tam, kam ma pošlú (37,1 %),
- tvrdý režim, disciplína, nutnosť podriaďiť sa (34,3 %),
- fyzická a psychická náročnosť vojenskej profesie (26,2 %).

Na základe porovnania aktuálnych údajov s údajmi z výskumu z roku 2016 možno konštatovať, že u mladých ľudí vo veku od 18 do 28 rokov sa znížil záujem o povolanie vojenského profesionála. Pokiaľ v roku. pripúšťali takúto možnosť bolo 16,7 %, v tomto výskume je to len 11,9 %. Z výskumu vyplýva, že väčšina mládeže vníma ozbrojené sily ako dôveryhodnú inštitúciu. Viac ako tri štvrtiny respondentov uviedlo, že našim ozbrojeným silám úplne, resp. skôr dôveruje (79,4 %), opačný názor vyslovil iba každý. Na základe porovnaní s predchádzajúcimi rokmi môžeme vidieť, že záujem o štúdium na Akadémii ozbrojených síl klesá. Minuloročné štatistiky boli o niečo lepšie, keďže sa k záujemcom radili aj uchádzači o štúdium na Leteckej fakulte v Košiciach či Fakulte vojenského zdravotníctva v Hradci Králové.

V roku 2016 sa na AOS hlásilo 492 uchádzačov, no a v roku 2019 klesol tento záujem na číslo 415. Do profesionálnej štátnej služby bolo prijatých 112 uchádzačov, z toho 16 dievčat. V roku 2019 sa profesionálni vojaci zúčastnili viacerých vojenských operácií a niektorých z nich sa zúčastnili aj profesionálne vojačky (13,4 %). Až 72 % respondentov nevedelo vyjadriť svoj názor na túto otázku. V roku 2018 došlo k nárastu počtu profesionálnych vojakov v OS SR. Číslo z predchádzajúceho roka 12 333 sa však nezväčšilo ani len o desať profesionálnych vojakov. V kalendárnom roku 2018 bolo toto číslo 12 342, avšak opäť sa zaznamenal pozitívny nárast ženských príslušníčok z 1 249 na 1 414 (ČERNÁKOVÁ, D. a ČUKAN, K. 2019).

ZÁVER

Osobitná pozornosť sa venuje mládežou osvojovaným spoločenským hodnotám a normám, vzorom správania a odborným vedomostiam získavaných v záujme spoločenského pokroku a generačnej kontinuity. Ako kľúčová sa ukazuje potreba posilnenia občianskeho a hodnotového vzdelávania naprieč celým systémom výchovy a vzdelávania v celej spoločnosti a prostredníctvom podpory rozvoja práce s mládežou v oblasti participácie. Ak majú byť mladí ľudia pripravení podieľať sa na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú, potrebujú mať na to kompetencie.

K zmenám, ktoré by mladí ľudia radi v budúcnosti na Slovensku presadili, patria napr. ľahší prístup k bývaniu, lepšie finančné ohodnotenie práce, vyššia kvalita verejného života, ale aj väčší dôraz na morálku, hodnoty a medziludské vzťahy. Najčastejšie uvádzanými motivačnými faktormi vstupu do ozbrojených síl SR sú materiálne - finančné aspekty (a to aj napriek tomu, že rastie podiel tých mladých ľudí, ktorí si uvedomujú, že nástupné platy v OS SR nie sú vysoké..), sociálne benefity a istota zamestnania, menej je to už zaujímavosť práce a spoločenská prestíž vojenského povolania, ktoré boli motívmi ešte v nedávnej minulosti ...). Rekrutácia do ozbrojených síl musí počítať aj s demotivačnými faktormi a s tým, že vojenské povolanie je rizikovým povolaním a pre mnohých je to povolanie, na výkon ktorého nemajú osobnostné predpoklady ale aj s ďalšími negatívnymi faktormi napr. so stavom na trhu práce, s nedostatočnou brannou výchovou mládeže, s nevypočítateľnou i politikou“ médií ale najmä s trendmi v životnom štýle mládeže.

Aj naďalej ostáva ako významná potreba podporovať participáciu mladých ľudí na živote spoločnosti na všetkých úrovniach, od národnej, cez regionálnu až po miestnu. Je potrebné vytvoriť a efektívne nastaviť mechanizmy na podporu zapojenia mladých ľudí do rozhodovania na všetkých týchto úrovniach a je dôležité aktívne prizývať mladých ľudí do

tvorby politik, ktoré sa týkajú ich životov, významná je aj práca s verejnou mienkou. Pokiaľ verejnosť nebude vedieť o význame participácie mladých ľudí na živote spoločnosti, nebude ani záujem tému vlastenectva presadzovať a podporovať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BARANOWSKA, A.2015. *Wpływ służby poza granicami kraju na jakość życia rodziny wojskowej – casus polski*. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. Súčasný stav a možný vývoj rodiny profesionálneho vojaka. AOS L.Mikuláš 2015. ISBN 978-80-8040-499-4. s.39-54.
- Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*, 2017. Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 459 zo 4. októbra 2017 k návrhu Bezpečnostnej stratégie Slovenskej republiky. Dostupné na: <http://www.rokovania.sk/File.aspx/ViewDocumentHtml/Mater-Dokum-212838?prefixFile=m_>
- BLACK, J. 1991. *A military revolution? Military change and european society, 1550-1800*. London: Macmillan, 1991. ISBN 9780333519066. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11361-3>
- COLLINS, A.2006. *Contemporary security studies*. Oxford university. Press 2006.Printed in great britain s. 75-89. ISBN 0-19-928469-5.
- CZIRÁK, P. 2018. Vplyv úrovne starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny na stabilitu vojenského personálu. In: *Aktuálne otázky regrutácie a stabilizácie personálu v ozbrojených silách, bezpečnostných a záchranných zboroch* [electronic] : medzinárodná vedecká konferencia : zborník vedeckých a odborných prác / zost. Jozef Matis, zost. Lenka Nagyová, rec. Jozef Matis, rec. Karol Murdza, rec. Dariusz Kozerański, rec. Jan Maciejewski, rec. Jacek Dvorzecki. - Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2018. - ISBN 978-80-8040-562-5.
- CZIRÁK, P.- ČUKAN, K. ET al., 2016a. *Výskum stredoškolskej mládeže"* (zameraný na zistenie záujmu študentov o službu v ozbrojených silách SR a na ďalšie témy súvisiace s pôsobením OS SR, Záverečná správa zo sociologického prieskumu realizovaného od januára – apríla 2016. Bratislava: MO SR, 2016. Interný dokument.
- ČERNÁKOVÁ, D. a ČUKAN, K. 2019. Starostlivosť o profesionálnych vojakov a ich rodiny v kontexte manažmentu vojenského personálu. In: *Manažment ľudských zdrojov v ozbrojených silách, bezpečnostných a záchranných zboroch: Zborník vedeckých a odborných prác: medzinárodná vedecká konferencia: 15.-16. mája 2019*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, s. 64-75. ISBN 978-80-8040-579-3.
- ČUKAN, K. a kol..2007. *Mládež a armáda*. Bratislava: MO SR. 2007. ISBN 80-89261-04-3.
- ČUKAN, K. *Záujem mladých o vojenskú profesiu* .Obrana . - Roč. XIX, č. 9 (2011), s. 42. ISSN 1336-1910.
- ČUKAN, K.-POLLÁKOVÁ, E.2007. *Študenti stredných škôl - cieľová skupina výskumného záujmu vojenských sociológov* [The Students of Upper Secondary Schools as a Target Group for Military Sociologic Research.]. In: *Mládež a spoločnosť*. - Roč. 13 č.1.2007, s.36-45. - ISSN 1335-1109.
- GREJTÁK,M. 2023.*Tenká čiara medzi nacionalizmom a vlastenectvom*.In: Zborník príspevkov z konferencie. *Nové trendy profesijnej prípravy v Ozbrojených silách 2023: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, Liptovský Mikuláš* ISBN: 978-80-

- 8040-648-6 (online) Dostupné: <http://ak.aos.sk/caos2/volne-dostupne-publikacie/776-zbornik-ntpp2023.html> DOI: <https://doi.org/10.52651/ntpp.b.2023.9788080406486>
- HOFREITER L.2016. *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín: Radim Bačuvčík – VeRBuM. 2016. s. 12. ISBN 978-80-87500-79-8.
- HOFREITER, L. 2014. Vnútorne činitele národnej bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2014*. L. Mikuláš : AOS. 2014. ISBN 978-8040-495-6.
- HOFREITER, L.: 2014. Systémový prístup k skúmaniu bezpečnostného prostredia. In: Ušiak J., Lasicová J., Kollár D.: *Bezpečnostné fórum 2014* (Zborník vedeckých prác). B. Bystrica: Vyd. UMB – Belianum. 2014. ISBN 978-80-557-0677-1.
- KMEC M.2002. *Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a EÚ*. Bratislava: IVO. 2002. s. 10-11. ISBN 80-88935-31-8.
- MACIEJEWSKI,J.2012.*Grupy dyspozycyjne* (Analiza socjologiczna). Wroclaw: Wydawnictwo Uniwersitetu Wroclawskiego. 2012. s. 50 – 60. ISBN 978-83-229-3253-7.
- MACHÁČEK, L.: *Občianska participácia a mládež*. Bratislava: SÚ SAV. 1996. ISBN8089261-04-3.
- MATIS, J., HAMAJ, P., MARTINSKÁ, M. 2008. *Sociológia armády : základy sociológie vojny a armády pre príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky* . 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika so sídlom v Liptovskom Mikuláši, 273 s. ISBN 978-80-8040-361-4.
- MURDZA, K. 2004. *Bezpečnosť občana: spoločenské ilúzie a každodenná realita*. In: Zborník referátov z výročnej konferencie Slovenskej sociologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied „*Vývoj slovenskej spoločnosti v 90. rokoch a na začiatku 21. storočia. Trendy, problémy, perspektívy.*“ (Trnava 25.-26.2. 2004). Bratislava : Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV, 2005. ISBN 80-85447-12-6.
- NEČAS P., UŠIAK J.2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21.storočia*. L.Mikuláš, AOS, 2010. ISBN 978-80-8040-401-7.
- ONDREJKOVIČ, P.2002. *Globalizácia a individualizácia mládeže*. Bratislava: Veda. 2002. ISBN 80-224-0689-0.
- ONDREJKOVIČ, P.2003. *Základy sociológie mládeže*. Nitra: FSV UKF. 2003. ISBN 80-8050658-2.
- POLONSKÝ, D. – MATIS, J.2003. *Vybrané kapitoly zo sociológie výchovy a vzdelávania dospělých v ozbrojených silách*. L. Mikuláš: VA FPV. 2003. ISBN 80-8040-220-5.
- PORTER, B.D. 1994. *War and the rise of the state*. New York : The Free Press, 1994. ISBN 9780743237789.
- Slovensko oslavuje 18. výročie vstupu do NATO, [online]. [cit 2022-04-09]. Dostupné na internete:< <https://sita.sk/slovensko-oslavuje-18-vyrocie-vstupu-do-nato-podla-korcokasme-sa-tymto-krokom-jasne-prihlasili-k-demokracii-a-zabezpecili-si-bezpecnost/>>
- SPENCER, H. 1972. *On social evolution: Selected writings*. Chicago: University of Chicago Press, 1972. ISBN 9780226768915.
- Správa o mládeži 2018. Situačná analýza [cit. 2019-1-16]. Dostupné na internete: https://www.minedu.sk/data/files/8035_som_2018.pdf
- ŠMIHULA, D. 2015. *Vojenská služba, politické práva a občianstvo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 9788073805920.

Vlastenectvo ako pozitívna hodnota 21. storočia. In: zborník z konferencie :*Vlastenectvo ako pozitívna hodnota 21.storočia*. 11. apríla 2013, Úrad Trnavského samosprávneho kraja, 2013 ISBN: 978 – 80 – 971392 – 8 – 5.

VOLNER Š. 2005. *Nová teória bezpečnosti*. Teoreticko-metodologické východiská. Bratia Sabovci, s. r. o. Zvolen. ISBN 80-89029-99-X. S. 7.

Výchova k vlastenectvu je životne dôležitá [online]. 2022 [cit 2022-04-09]. Dostupné na internete: <https://blog.sme.sk/pavelmacko/spolocnost/vychova-k-vlastenectvu-je-zivotne-dolezita>.

PhDr. Mária Martinská PhD.
Akadémia ozbrojených síl M.R. Štefánika L. Mikuláš
Katedra spoločenských vied a jazykov
maria.martinska@aos.sk

PhDr. Soňa Šrobárová, PhD. MBA.
Akadémia ozbrojených síl M.R. Štefánika L. Mikuláš
Katedra spoločenských vied a jazykov
sona.srobarova @aos.sk

PhDr. Marek Grejták , PhD. MBA.
Akadémia ozbrojených síl M.R. Štefánika L. Mikuláš
Katedra spoločenských vied a jazykov
marek.grejtak @aos.sk